REPUBLIKA SLOVENIJA
ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI

Železna cesta 16, 1000 Ljubljana
01 4735 550
gp@zagovornik-rs.si

REPUBLIKA SLOVENIJA
ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI

Podpisnik:Miha Lobnik
Izdajatelj certifikata:Republika Slovenija
Serijska št. certifikata:5c 9c 18 4a 00 00 00 00
Datum poteka certifikata:10.03.2026
Datum in čas podpisa:10:15, 28.03.2022
Referenčna številka:0709-14/2021/310

Ministrstvo za javno upravo
Gospod Boštjan Koritnik, minister

Tržaška cesta 21
1000 Ljubljana
E: gp.mju@gov.si

Številka: 0709-14/2021/310
Datum: 28. 3. 2022

Zadeva: **Priporočilo Zagovornika načela enakosti glede postopkov pravnega priznanja spola za transspolne ljudi**

Spoštovani minister gospod Boštjan Koritnik,

Zagovornik načela enakosti (Zagovornik) je na podlagi 21. člena ZVarD je preučil položaj transspolnih ljudi v postopkih medicinske potrditve spolne identitete in pravnega priznanja spola. Pri tem se je osredotočil na vprašanje, kako so transspolni ljudje obravnavani glede na njihovi osebni okoliščini spolne identitete in spolnega izraza.

Zagovornik je na podlagi 22. člena ZVarD in zbranih informacij pripravil posebno poročilo **Položaj transspolnih ljudi v postopkih medicinske potrditve spolne identitete in pravnega priznanja spola v Sloveniji** in v tem okviru pristojnim ministrstvom, organom in institucijam podal priporočila za izboljšanje položaja transspolnih ljudi z vidika spoštovanja njihovih človekovih pravic in enakih možnosti v Sloveniji.

Zagovornik na podlagi 21. člena Zakona o varstvu pred diskriminacijo (ZVarD) Ministrstvu za javno upravo (MJU) priporoča, da pripravi in predlaga spremembo Uredbe o upravnem poslovanju, in sicer tako, da se v 83. člen doda novo, 9. točko, ki se glasi »sprememba podatka o spolu«.

S spoštovanjem,

Miha Lobnik
ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI

Priloga:

– Utemeljitev strokovne službe Zagovornika k priporočilu št. 0709-14/2021/310

Poslano:
– naslovniku
– zbirka dok. gradiva

V vednost:
– Ministrstvo za notranje zadeve, gp.mnz@gov.si
– Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, gp.mddsz@gov.si
– Državni zbor, gp@dz-rs.si
– Državni svet Republike Slovenije, gp@ds-rs.si

UTEMELJITEV STROKOVNE SLUŽBE ZAGOVORNIKA K PRIPOROČILU ŠT. 0709-14/2021/310

Zagovornik na podlagi 21. člena Zakona o varstvu pred diskriminacijo (ZVarD) Ministrstvu za javno upravo (MJU) priporoča, da pripravi in predlaga spremembo Uredbe o upravnem poslovanju, in sicer tako, da se v 83. člen doda novo, 9. točko, ki se glasi »sprememba podatka o spolu«.

V Sloveniji pravno priznanje spola ni celovito urejeno z zakonom. Izraz pravno priznanje spola pomeni nabor upravnih postopkov, s katerimi oseba spremeni spolni označevalec na osebnih dokumentih (oznako za spol in enotno matično številko občana). Gre za spremembo podatka o spolu, ki je bil osebi pripisan ob rojstvu, v spolni označevalec, s katerim se oseba poistoveti, torej ki ga občuti kot njej lastnega, to je skladnega z njeno spolno identiteto. K pravnemu priznanju spola sodijo tudi postopki spremembe osebnega imena.

Postopek spremembe oziroma popravka podatka o spolu in posledično enotne matične številke občana, kar dejansko pomeni pravno priznanje spola, je urejen v Pravilniku o izvrševanju zakona o matičnem registru (pravilnik).[1] V 37. členu pravilnik[2] določa, da se »sprememba spola« vpiše »/.../ na podlagi odločbe pristojnega organa o spremembi vpisanega podatka. Podlaga za izdajo odločbe je potrdilo pristojne zdravstvene ustanove ali zdravnika, iz katerega je razvidno, da je oseba spremenila spol.« Z leti se je izoblikovala praksa, ko upravne enote v skladu z navodili MNZ[3] kot ustrezno potrdilo upoštevajo izjavo psihiatra - člana Interdisciplinarnega konzilija za potrditev spolne identitete pri Psihiatrični kliniki Ljubljana. V njej mora biti zapisano, da je oseba »spremenila spol«. Način »spremembe spola« ni pomemben. MNZ je v navodilu[4] za te postopke določilo tudi krajevno pristojnost upravnih enot po kraju stalnega prebivališča.

Transspolne osebe ob vlogi za spremembo podatka o spolu vložijo tudi vlogo za spremembo imena, da lahko tako pridobijo nov osebni dokument s popravljenim podatkom o spolu in novim osebnim imenom. Pred julijem 2021, ko še ni bilo sprejetega obrazca za vlogo o spremembi podatka o spolu, so transspolne osebe takšne vloge pisale ročno.[5]

Postopek spremembe imena ureja Zakon o osebnem imenu[6] in ni povezan s postopkom spremembe podatka o spolu. Pri obravnavi prošenj za spremembo osebnega imena ni omejene krajevne pristojnosti. To pomeni, da je mogoče postopek spremembe imena urediti na kateri koli upravni enoti v Sloveniji.

Pri vlogah za spremembo podatka o spolu in vlogah za spremembo imena, ki ju v praksi transspolne osebe oddajajo večinoma hkrati, je torej na različen način urejena krajevna pristojnost organa, ki odloča. To lahko otežuje učinkovito uveljavljanje pravic.

[1] Uradni list RS, št. 40/05, 69/09, 77/16 in 102/20.
[2] Prav tam.
[3] Več o tem: Štajnpihler Božič, T., Zadravec, M., Mišič, L. (ur.) (2017, str. 33). Uveljavljanje pravice do pravnega priznanja spola v Sloveniji. Dostopno na: https://www.pf.uni-lj.si/media/uppps.-.koncno.besedilo.pdf.
[4] Štajnpihler Božič, T., Zadravec, M., Mišič, L. (ur.) (2017, str. 30—31). Uveljavljanje pravice do pravnega priznanja spola v Sloveniji. Dostopno na: https://www.pf.uni-lj.si/media/uppps.-.koncno.besedilo.pdf.
[5] Življenjska zgodba: s spremembo oznake spola končno vidi in čuti sebe #intervju - siol.net
[6] Zakon o osebnem imenu. Dostopno na: http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3890.

Evropska komisija (EK) je v študiji Pravno priznavanje spola v EU: pot transspolnih ljudi k popolni enakosti iz leta 2020 objavila Priporočila za spodbujanje vključevanja transspolnih oseb v EU.[7] Državam članicam je med drugim priporočila, naj z zakonom zagotovijo dostop do **jasnih, preglednih, hitrih in spoštljivih postopkov za pravno priznanje spola**. EK je med drugim priporočila, naj postopki pravnega priznanja spola temeljijo na samoopredelitvi ter da naj bo potrditev novega imena in spola zagotovljena z enotnim postopkom.

Tudi **Parlamentarna skupščina Sveta Evrope** je leta 2015 v Resoluciji številka 2048 o diskriminaciji transspolnih ljudi v Evropi[8] opozorila na postopke pravnega priznanja spola. Države članice je med drugim pozvala, naj razvijejo **hitre, pregledne in dostopne postopke** za spreminjanje imena in registriranega spola transspolnih ljudi na rojstnih listih, osebnih izkaznicah, potnih listih, izobraževalnih spričevalih in drugih podobnih dokumentih, ki temeljijo na samoopredelitvi.

Dodatno pojasnjujemo, da lahko urejanje spremembe podatka o spolu na upravnih enotah, kjer ima oseba stalno prebivališče, transspolne ljudi zaradi majhnosti lokalnega okolja izpostavlja možnostim neprostovoljnega razkritja njihove transspolnosti kot osebne okoliščine. To lahko privede do stigmatizacije in diskriminacije, saj je transspolnost marsikje še vedno predmet predsodkov. V nedavni raziskavi o vsakdanjem življenju transspolnih ljudi v Sloveniji[9] so transspolne osebe navajale, da so v lokalnih okoljih tovrstni postopki zanje zelo nelagodni.

Zagovornik je zato v posebnem poročilu Položaj transspolnih ljudi v postopkih medicinske potrditve spolne identitete in pravnega priznanja spola v Sloveniji MNZ priporočil, da **odpravi krajevno pristojnost za postopke pravnega priznanja spola tako, da bodo vlagatelji to lahko urejali na katerikoli upravni enoti, in o tem izda navodilo vsem upravnim enotam.**

MNZ je v odgovoru na priporočilo pojasnilo[10], da je po 3. členu Zakona o matičnem registru[11] za vpis matičnega dejstva v matični register pristojna upravna enota, na območju katere je matično dejstvo nastalo ali se ga mora po določbah tega zakona vpisati v matični register. Že vpisano dejstvo ali podatek pa se lahko v matičnem registru spremeni, dopolni ali briše le na podlagi pravnomočne odločbe pristojnega organa ali akta drugega organa, pristojnega za odločanje s spremembi osebnih stanj (gl. tretji odstavek 20. člena).

Ker Zakon o matičnem registru posebnih določb o krajevni pristojnosti za izdajo odločbe o vpisu spremembe podatka o spolu nima (sprememba podatka o spolu namreč po mnenju MNZ ni matično dejstvo), veljajo splošna pravila o določanju krajevne pristojnosti, določena v Zakonu o splošnem upravnem postopku.[12] Ta v prvem odstavku 20. člena določa krajevno pristojnost po stalnem prebivališču stranke. V tretjem odstavku 19. člena pa omogoča, da lahko organi državne uprave, ki so organizirani po teritorialnem načelu, odločajo v upravnih zadevah na območju celotne države v postopkih, uvedenih na zahtevo stranke, če tako določa uredba vlade.

---

[7] European Commission. (2020, str. 203—212). Legal gender recognition in the EU: The journeys of trans people towards full equality. Dostopno na: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/legal_gender_recognition_in_the_eu_the_journeys_of_trans_people_towards_full_equality_sept_en.pdf.

[8] Council of Europe, Committee on Equality and Non-DiscriminationResolucija. (2015). Discrimination against transgender people in Europe. Dostopno na: http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=21736&lang=en.

[9] Koletnik, L. J. (2019). Raziskava vsakdanje življenje transspolnih oseb v Sloveniji: Raziskovalno poročilo. Dostopno na: https://transakcija.si/wp-content/uploads/2019/11/Vsakdanje-%C5%BEivljenje-transspolnih-oseb-v-Sloveniji-raziskovalno-poro%C4%8Dilo-2019_compressed.pdf.

[10] Dopis št. 211-30/2021/7 z dne 10. 2. 2022

[11] Uradni list RS, št. 11/11 – uradno prečiščeno besedilo in 67/19

[12] Uradni list RS, št. 24/06 – uradno prečiščeno besedilo, 105/06 – ZUS-1, 126/07, 65/08, 8/10, 82/13, 175/20 – ZIUOPDVE in 3/22 – Zdeb

Uredba o upravnem poslovanju[13] v 83. členu že določa več upravnih postopkov, pri katerih ne veja krajevna pristojnost glede na stalno prebivališče stranke oziroma je ta razširjena na območje celotne države. Med temi postopki ni postopkov glede izdaje odločbe o vpisu spremembe podatka o spolu.

MNZ je v svojem odgovoru predlagalo, da se Zagovornik s predlogom za spremembo oziroma dopolnitev obstoječega 83. člena Uredbe o upravnem poslovanju obrne na MJU, v čigar pristojnosti je omenjena uredba.

[13] Uradni list RS, št. 9/18, 14/20, 167/20 in 172/21